

Birlikte İnşa Ettiğimiz Yuva

Teruma 5781

Teruma ile başlayan ve *Tetsave*, *Ki Tisa*, *Vayakel* ve *Pekude* ile devam eden *peraşalar* serisi birçok yönden kafa karıştırıcıdır. Öncelikle bu seri, *Mişkan*'ın, yani Bene-Yisrael'in inşa ettikleri ve çöl yolculukları boyunca yanlarında taşıdıkları İbadet Evi'nin yapımını çok kapsamlı ve yorucu ayrıntılarla anlatmaktadır. Anlatım Şemot kitabının son üçte birinin neredeyse bütünü kaplamaktadır. Neden bu kadar uzun? Neden bu kadar ayrıntı? *Mişkan*, en nihayet, Tanrısal Mevcudiyet için sadece geçici bir meskendi ve zaman içinde yerini Yeruşalayim'deki Bet-Amikdaş'a bırakmıştı.

Bunun yanında, acaba *Mişkan*'ın inşası en baştan itibaren neden Şemot kitabında yer almaktadır? Doğal yeri, ezici bir çoğunlukla *Mişkan*'daki ibadete ve orada sunulan *korbanlara* adanmış olan *Vayakra* kitabında olması gerekiyor gibi görünmektedir. Bunun aksine, Şemot kitabına, "bir ulusun doğuşu" şeklinde bir alt başlık atılabilirdi. Ne de olsa bu kitap, Bene-Yisrael'in bir aileden bir halka dönüşümü ve kölelikten özgürlüğe olan yolculukları hakkındadır. Kitabın doruk noktası, Tanrı ile halk arasında Sinay Dağı'nda gerçekleştirilen ahittir. *Mişkan*'ın bununla ne ilgisi vardır? Bu, kitabı bitirmenin tuhaf bir yolu olmaktan öte görünmemektedir.

Cevap, bana öyle geliyor ki, oldukça derindir. Öncelikle, Bene-Yisrael'in şimdiye kadar olan tarihlerini hatırlanıza getirin. Bu uzun bir şikâyetler serisi şeklinde tezahür etmiştir. Moşe'nin ilk müdahalesi sonrasında durum kötüye gidince şikâyet etmişlerdi. Sonra, Kızıldeniz'de Moşe'ye "Mısır'da mezar mı yoktu da bizi çölde ölmeye getirdin? Nedir bu bizi Mısır'dan çıkarmakla yaptığın? Sana Mısır'dayken 'Bizi rahat bırak da Mısır'a hizmet edelim' dememiş miydik? Bizim için Mısır'a hizmet etmek, [burada] çölde ölmemizden daha iyi olurdu!" demişlerdi (Şemot 14:11-12).

Denizi geçtikten sonra da şikâyet etmeye devam etmişlerdi; önce su eksikliğinden, sonra suyun acı olmasından, sonra yiyecek eksikliğinden ve ardından tekrar su eksikliğinden. Sonra, Sinay Dağı'nda Tanrı'nın açığa çıkışının

üstünden sadece birkaç hafta geçmişken – ki bu, tarihte, Tanrı'nın Kendisini tüm bir ulusa gösterdiği tek olaydı – altın bir buzağı yapmışlardı. Eğer emsalsiz bir mucizeler zinciri halk adına olgun bir cevabı doğuramazsa, bunu yapabilecek başka ne vardır?

İşte o zaman Tanrı “*Birlikte bir şey inşa etsinler*” demiştir. Bu basit emir, Bene-Yisrael'in dönüşüm yaşamasına sebep olmuştur. *Mişkan*'ın inşasının bütünü boyunca hiç şikâyet olmamıştır. Tüm halk katkıda bulunmuştur – bazıları altın, gümüş, bronz; bazıları deriler ve kumaş örtüler getirmiş, bazıları da zaman ve becerilerini sunmuştur. O kadar çok vermişlerdir ki Moşe onlara durmaları talimatını vermek zorunda kalmıştır. Burada dikkat çekici bir önerme şekillenmektedir: *Bizi değiştiren etken, Tanrı'nın bizim için yaptıkları değil, bizim Tanrı için yaptıklarımızdır.*

Her kriz Moşe ve mucizeler tarafından halledildiği sürece, Bene-Yisrael bir bağımlılık halinde kalmışlardı. Olağan tepkileri şikâyet etmek şeklindeydi. Yetişkinlik ve sorumluluk düzeyine erişmeleri için, Tanrı'nın nimetlerinin pasif alıcıları olmaktan çıkıp, aktif yaratıcılar haline gelmelerini sağlayacak bir değişimden geçmeleri gerekiyordu. Halk, “yaratma eyleminde Tanrı'nın ortakları” (Şabat 10a) haline gelmeliydi. İnanıyorum ki, Hahamlarımız “Onları ‘evlatlarınız’ olarak değil, ‘inşacılarınız’ olarak adlandırın” (Berahot 64) dedikleri zaman kastettikleri buydu. İnsanlar, eğer çocukluktan yetişkinliğe doğru gelişmeleri gerekiyorsa, inşacı olmalıydılar.

Yahudilik, Tanrı'nın sorumluluk çağrısıdır. Tanrı bizim mucizelere bel bağlamamızı istemez. Başkalarına bağımlı olmamızı istemez. Bizim, bir yandan sahip olduğumuz her şeyi O'ndan almış olduğumuz, ama diğer yandan sahip olduklarımızla neler yapacağımızın bizim tercih ve çabalarımıza bağlı olduğu gerçeğini tanıyarak, O'nun ortakları haline gelmemizi ister. Bu, varılması kolay bir denge değildir. Bağımlılık odaklı bir yaşam sürmek kolaydır. Aksi yönde davranıp, “Benim gücüm ve benim kuvvetim sağladı bana bu serveti” (Devarim 8:17) deme hatasına düşmek de aynı derecede kolaydır. Yahudiliğin insani duruma dair görüşü, başardığımız her şeyin bizim gayretlerimiz sayesinde, ama en az onlar kadar ve esas olarak Tanrı'nın bereketinin sonucu olduğudur.

Mişkan'ın inşası, Bene-Yisrael'in hep birlikte üstlendiği ilk büyük projeydi. Cömertlik ve beceri gerektiriyordu. Onlara, Tanrı'ya, kendilerine vermiş olduklarının birazını geri verme şansını tanıyordu. Onlara, çalışmanın ve yaratıcı girişimin vakarını bahşediyordu. Bir ulus olarak doğum safhasının kapanışını işaretliyor ve geleceğin sınavlarını simgeliyordu. Yisrael topraklarında yaratmaya davet edildikleri toplum, herkesin kendi rolünü oynayacağı bir toplum olacaktı. Burası – kitaplarımdan birinin başlığı olarak kullandığım cümleyle – “Birlikte İnşa Ettiğimiz Yuva” haline gelecekti.¹

Buradan, liderliğin en büyük sınavlarından birinin, insanlara, verme, katkıda bulunma, katılım gösterme fırsatı vermek olduğunu görüyoruz. Bu, lider adına bir *tsimtsum*, yani “kendini kısıtlama” tavrını, yani başkalarının da liderlik edebilmesi

¹ Jonathan Sacks, *The Home We Build Together: Recreating Society* (Bloomsbury Academic, 2009).

için ihtiyaç duyulan boşluğu yaratmayı gerektirir. Dedikleri gibi: İnsanların varlığını neredeyse hiç hissetmediği bir lider en iyi liderdir.² O kadar ki, başında bulunduğu iş yapıldığı, onun hedefine ulaşıldığı zaman, insanlar 'Bunu kendimiz yaptık' diyeceklerdir.

Bu da bizi, Devlet ve Toplum arası siyasetteki temel ayrıma getirmektedir. Devlet; hükümetin mekanizmaları tarafından, kanunlar, mahkemeler, vergilendirme ve kamu harcamaları aracılığıyla *bizim için yapılan* şeyleri temsil eder. Toplum ise, cemaatler, gönüllü vakıflar, yardım kurumları ve refah örgütleri aracılığıyla *birbirimiz için yaptıklarımızdır*. İnanıyorum ki, Yahudilik, belirgin bir şekilde devleti değil, toplumu tercih etmektedir ve bunun sebebi tam da, Yahudiliğin, bizi dönüştüren etkenin, başkalarının veya Tanrı'nın bizim için yaptıkları değil, bizim başkaları için yaptıklarımız olduğu gerçeğini tanıyor olmasıdır ki Şemot kitabının merkezi teması da budur. Bence Yahudiliğin formülü, küçük devlet, büyük toplum şeklindedir.

Demokratik bir toplumun doğasına yönelik en derin bakış açısını dile getiren kişi Alexis de Tocqueville olmuştu. 1830'lu yıllarda Amerika'yı ziyaret ettiği zaman, demokrasinin kuvvetinin, Amerikalıların "birleşme sanatı" olarak adlandırdığı özelliğinde yattığını görmüştü: Amerikalılar, görevi merkezi bir hükümete bırakmak yerine, birbirlerine yardım etmek üzere cemaatler ve gönüllü gruplar halinde bir araya geliyordu. Şayet aksi yönde olsaydı, şayet bireyler tamamen devlete bel bağlamış olsalardı, o zaman demokratik özgürlük riske girerdi.

Democracy in America adlı anıtsal eserindeki en sıkıntı verici bölümlerden birinde, demokrasilerin, geçmişte hiçbir emsali olmayan tamamen yeni bir zulüm şeklinin riski altında olduğunu söyler. Bu, der, insanlar sırf kendi içlerinde ve sırf kendileri için var olup, ortak iyilik arayışını tamamen hükümete bıraktıkları zaman olacaktır. Bu olduğunda hayat şöyle bir şey haline gelecektir:

Tüm bu kişilerin üzerinde, tek başına insanların memnuniyetlerini güvence altına alan ve onların kaderine göz kulak olan muazzam koruyucu bir iktidar yükselir. Bu iktidar mutlak, titiz, düzenli, öngörülü ve ılımlıdır. Eğer onun amacı tıpkı babanın otoritesi gibi, insanları ergin bir birey olmaya hazırlamak olsaydı, onun otoritesi de babanın otoritesine benzetilebilirdi; ama tersine bu iktidar insanları kesin ve kalıcı bir biçimde çocukluk çağında tutmaya çalışır; insanların sevinmesinden hoşlanır, yeter ki onlar sevinmek dışında başka bir şeyi düşünmesinler. Bu iktidar insanların mutluluğu için seve seve çalışır, ama bu mutluluğun tek faili ve tek yargıcı olmak ister. İnsanların güvenliğini sağlar, onların ihtiyaçlarını öngörür ve giderir, hazlara ulaşmalarını kolaylaştırır, onların temel işlerini yürütür, endüstriyi yönetir, veraset yasalarını düzenler, miraslarını bölüştürür; peki, onları neden düşünme külfetinden ve yaşama zahmetinden kurtarmasın ki?³

² Lao Tzu'ya atfedilir.

³ Alexis De Tocqueville, *Democracy in America*, Thomas Bender'in özeti ve önsözüyle (The Modern Library, New York, 1981), 584. (Çeviri: Seçkin Sertdemir Özdemir)

Tocqueville bu sözleri neredeyse 200 yıl önce yazmıştır ve bu betimlemenin günümüzde bazı Avrupa toplumlarında gerçeğe dönüşüyor olma riski vardır: her şey devlet; toplum – yok. Her şey hükümet; cemaat ise az miktarda var veya hiç yok.⁴ Tocqueville dindar bir yazar değildi. İbrani kutsal kitabına, Tanah'a hiç atıfta bulunmamaktadır. Ama duyduğu korku tam da Şemot kitabının belgelediği şeydir. Halk için her şeyi merkezi bir güç yaptığı zaman – bu güç Bizzat Tanrı bile olsa – halk bir “önlenmiş gelişim” halinde kalabilir. İnsanlar harekete geçmek yerine şikâyet ederler. Ümitsizliğe çok kolay kapılırlar. Bir liderleri eksik olduğunda – bu örnekte lider Moşe'ydi – aptalca şeyler, hatta altın bir buzağı bile yaparlar.

Yalnızca tek bir çözüm vardır: insanları kendi kaderlerinin ortak mimarları haline getirmek, onları bir şeyi birlikte inşa etmeye sevk etmek, onları bir takım halinde şekillendirmek ve onlara, çaresiz olmadıklarını, işbirliği içinde hareket etmekte sorumlu ve buna kabil olduklarını göstermek. Bereşit kitabı Tanrı'nın evreni insanoğulları için bir yuva olarak yaratmasıyla başlamıştı. Şemot kitabı ise insanoğullarının, Tanrı için bir 'yuva' olarak *Mişkan*'ı yaratmasıyla tamamlanmaktadır.

Yahudiliğin, Tanrı ile ortak birer yaratıcı haline gelmeye davet edildiğimiz yönündeki temel prensibinin esası da bundan kaynaklanır. Bunun doğal bir sonucu da vardır: liderler halk için gereken işleri şahsen yapmazlar. Halka bu işleri nasıl kendi başlarına yapabileceklerini öğretirler. **Vakar ve sorumluluğa ulaşmamızı sağlayan, Tanrı'nın bizim için yaptıkları değil, bizim Tanrı için yaptıklarımızdır.**

1. Şemot kitabında şimdiye kadar bulduğunuz ana tema ve mesajlar neler?
2. Cemaatinizin birlikte bir şey inşa etmek üzere birleşmesini sağlayacak yeni yollar aklınıza geliyor mu?
3. Altın buzağıyı yapmak da halkı yaratıcı bir amaç için birleştirmiş bir projeydi. Acaba bu neden bu kadar sorunluydu?

www.RabbiSacks.org f t @RabbiSacks

The Office of Rabbi Sacks, PO Box 72007, London, NW6 6RW • +44 (0)20 7286 6391 • info@rabbisacks.org

© Rabbi Sacks • All rights reserved • Rabbi Sacks'ın Ofisi Covenant and Conversation Trust tarafından desteklenmektedir

⁴ Burada hükümetler için hiçbir rol olmadığını, her şeyin gönüllü vakıflara bırakılması gerektiğini öne sürmekte değilim. Katiyen. Hukukun yönetiminden, memleketin savunmasına kadar, etik standartlarının dayatılmasından saygın bir varoluş için gerekli olan emtianın eşitlikçi bir dağılımını yaratmaya kadar, yalnızca hükümetlerin başarabileceği bazı şeyler vardır. Mesele dengedir.